

LOS COMUNEROS DE CASTILLA: LA FORJA DE UNA REVOLUCIÓN (1475-1521).

Stephen Haliczer. Publicaciones de la Universidad de Valladolid. Biblioteca de Castilla y León. Serie Historia n. 2. 1987. 303 p.

Escrita en llengua anglesa el 1981, ens arriba ara traduïda i presentada per la Universitat de Valladolid aquesta obra del jove historiador nord-americà Stephen Haliczer sobre el tan tractat tema, historiogràficament parlant, de les Comunitats de Castella. Personalment, crec que no han arribat a ser superades les fonamentals obres de Maravall, Pérez i Gutiérrez Nieto, encara que els darrers anys han anat apareixent monografies interessants que clarifiquen diferents aspectes i ajuden a emplenar buits.

Pel que fa a l'obra de Haliczer, cal dir que una de les aportacions més interessants que ens ofereix, i que havia estat mínimament apuntada amb anterioritat per part de José Antonio Maravall i Julio Valdeón, autor del pròleg del llibre, és la de remuntar els pre-condicionaments estructurals de la futura revolució comunera a la segona meitat del segle XV, període en el qual els canvis sòcio-econòmics que somouen Castella es tradueixen, a nivell polític, en la pugna entre una aristocràcia belligerant, amb afanys enormes d'expansió territorial, i les classes mitjanes de les ciutats, progressivament enriquides arran del creixement econòmic baixmedieval, evidenciat en l'auge de l'artesania, el comerç i les comunicacions. El posicionament ambigu de la monarquia dels Reis Catòlics en l'arbitratge d'aquest conflicte dialèctic (no li convenia de trencar amb la poderosa noblesa, però tampoc no volia perdre el suport incondicional del poder local de les ciutats, que havia possibilitat la consolidació del seu règim) va propiciar el que Haliczer anomena "*decadència política*", representada per la negligència de l'administració reial, dels seus funcionaris i institucions, envers el poder local de les ciutats. Afegint-hi l'ofensiva aristocràtica i la crisi política i econòmica esdevinguda a inici del segle XVI —heus ací, el 1504, on Joseph Pérez situa el punt de partida de la seva anàlisi—, es configurà a dins de la mesocràcia urbana castellana el clima i les condicions favorables a la ruptura amb el sistema. L'arribada de Carles I i, sobretot, les seves primeres accions desafortunades, no constitueixen sinó el precipitant conjuntural d'un conflicte tan profund com irreversible.

Centra Haliczer el seu focus principal d'anàlisi en el procés que condueix a la revolució, la seva forja, dedicant-hi sis dels nous capítols de l'obra. Per tal d'estudiar aquesta complexa situació es basa, quant a metodologia, en els estudis de l'escola sociològica funcionalista —representant destacat de la qual és Talcott Parsons— que analitza, en el cas de les situacions pre-revolucionàries, el contingut dels inherents canvis estructurals i dialèctics. Això ho analitza a partir del capítol segon,

després d'un primer introductori i de repàs historiogràfic. Al llarg dels capítols, l'historiador anglo-saxó exposa minuciosament el creixement econòmic i les polaritzacions socials del segle XV a Castella; les confrontacions entre els sectors industrials i els ramaders de la Mesta; l'increment de la maquinària estatal dins d'una monarquia amb estructura encara feble, la qual sucumbeix davant l'ofensiva aristocràtica, i que es veu ràpidament mancada del recolzament popular; el fort creixement del sentiment antisenyorial d'algunes ciutats (Medina del Campo, Toledo, Segòvia) i el camp (Merindades de Castella); la vertiginosa decadència de l'administració local; l'organització política i militar de les ciutats, i la incapacitat militar, financera i política de la monarquia als moments previs a la revolució.

Respecte a aquesta revolució comunera, ressalta Haliczer les mesures econòmico-administratives de la Junta durant el seu auge, i pel que fa a la desfeta del moviment, pren com a causa fonamental l'estructura de la societat castellana, feixuga, i que escapça les aspiracions comuneres. Quant a l'avaluació final, Haliczer destaca la suau repressió —no veu conseqüències tan negatives com Pérez— i la influència enorme de la revolució comunera i de les seves propostes al sistema polític castellà de les dècades de 1520 i 1530, així com en el fet que Carles I comptés molt més en el futur amb el paper de les Corts. En aquests darrers capítols segueix força els treballs fets per Maravall —si bé no incideix Haliczer gaire en l'aspecte ideològic, i sí en l'econòmic—, Pérez, i Gutiérrez Nieto (si bé reconeix el paper important del moviment al camp, discrepa en apreciacions amb ell).

Reconeixent la seva fefaent tasca de recerca als arxius —potser trobo a faltar més consulta de fonts primàries com més cronistes i escriptors coetanis—, cal dir també que la minuciositat i l'especificitat de la seva narració propicien errades menors, però que no enterboleixen en conjunt aquesta obra que, malgrat que pateix d'una excessiva confiança en el mètode d'anàlisi funcionalista i que no aporta una substancial novetat interpretativa —sí és valuós com a reforçador de la desmitificació del regnat dels Reis Catòlics—, serà sens dubte un punt de referència a tenir en compte pels estudiosos d'aquest període històric tan complex com apassionant.

FRANCESC XAVIER GÀLLEGO LUCAS